

CHET TILIDA OG‘ZAKI NUTQ KO‘NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDA FANLARARO ALOQADORLIK TEXNOLOGIYASI

*Toshkent kimyo texnologiya instituti
“Tillar” kafedrasi katta o‘qituvchisi*

Komilova Gulnoz Uzoqovna

<https://orcid.org/0000-0002-4421-1438>

gulnoz.kom@gmail.com

mobile phone +998909254152

Annotatsiya. Mazkur maqolada chet tilini o‘qitish jarayonida og‘zaki nutq ko‘nikmalarini samarali rivojlantirishda fanlararo aloqadorlik texnologiyasining ilmiy-nazariy asoslari, didaktik imkoniyatlari hamda amaliy mexanizmlari tahlil qilinadi. Fanlararo integratsiya til o‘rganishni real kasbiy va akademik kontekstlar bilan bog‘lash orqali talabalarning kommunikativ faolligini oshirish, tanqidiy fikrlashini rivojlantirish va nutqiy kompetensiyasini mustahkamlashga xizmat qilishi ilmiy jihatdan asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar: *og‘zaki nutq, chet tili, fanlararo aloqadorlik, kommunikativ kompetensiya, integrativ ta’lim.*

Аннотация. В данной статье анализируются научно-теоретические основы, дидактические возможности и практические механизмы эффективного развития навыков устной речи в процессе обучения иностранному языку на основе технологии междисциплинарной интеграции. Междисциплинарный подход научно обосновывается как средство связывания изучения языка с реальными профессиональными и академическими контекстами, способствующее повышению коммуникативной активности обучающихся, развитию критического мышления и укреплению речевой компетенции.

Ключевые слова: *устная речь, иностранный язык, междисциплинарная интеграция, коммуникативная компетенция, интегративное обучение*

Abstract. This article analyzes the scientific and theoretical foundations, didactic potentials, and practical mechanisms for the effective development of oral communication skills in foreign language teaching through interdisciplinary integration technology. Interdisciplinary integration is scientifically substantiated as a means of linking language learning with real professional and academic contexts, thereby enhancing students’ communicative activity, developing critical thinking, and strengthening their communicative competence.

Keywords: *oral communication, foreign language, interdisciplinary integration, CLIL, communicative competence, integrative education*

Kirish

Bugungi globallashtirish sharoitida chet tillarini o'rganish nafaqat lingvistik bilimlarni, balki kasbiy, madaniy va kommunikativ kompetensiyalarni ham rivojlantirishni taqozo etadi. Ayniqsa, og'zaki nutq ko'nikmalari chet tilini amaliy qo'llashda yetakchi o'rin tutadi. Shu nuqtayi nazardan, ta'lim jarayonida fanlararo aloqadorlik texnologiyasini qo'llash dolzarb pedagogik muammolardan biri hisoblanadi.

Fanlararo aloqadorlik texnologiyasi o'quvchilarning tilni alohida fan sifatida emas, balki boshqa fanlar (kimyo-texnologiya, muhandislik asoslari, ekologiya, ishlab chiqarish jarayonlari va kasbiy fanlar) bilan uzviy bog'liq holda o'zlashtirishini ta'minlaydi. Bu esa og'zaki nutqni mazmunli, kontekstual va funksional rivojlantirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Fanlararo aloqadorlik texnologiyasining nazariy asoslari

Fanlararo aloqadorlik (interdisciplinary integration) pedagogikada bilimlarni yaxlit tizim sifatida shakllantirishga qaratilgan yondashuv bo'lib, u turli fanlar mazmunining o'zaro bog'liqligini ta'minlaydi. J. Dyui, L. Vygotskiy, J. Bruner kabi olimlarning konstruktivistik qarashlarida fanlararo integratsiya bilimlarni faol o'zlashtirishning muhim sharti sifatida talqin etiladi.

Chet tilini o'qitishda fanlararo aloqadorlik texnologiyasi quyidagi nazariy g'oyalarga tayanadi:

- ✚ til – muloqot va tafakkur vositasi;
- ✚ til o'rganish jarayoni mazmun bilan bevosita bog'liq;
- ✚ kommunikativ kompetensiya real kontekstda shakllanadi.

Mazkur yondashuvda til faqat grammatik birliklar majmui sifatida emas, balki bilimlarni uzatish, fikr almashish va kasbiy faoliyatni amalga oshirish vositasi sifatida qaraladi.

Og'zaki nutq ko'nikmalarining mohiyati va tarkibiy qismlari

Ogʻzaki nutq koʻnikmalari tinglab tushunish va gapirish jarayonlarining oʻzaro uygʻunligi asosida shakllanadi. Lingvistik adabiyotlarda ogʻzaki nutq kompetensiyasi quyidagi komponentlardan iborat deb koʻrsatiladi:

- + **lingvistik komponent** (leksika, grammatika, fonetika);
- + **sotsiolingvistik komponent** (nutqiy vaziyatga moslik);
- + **pragmatik komponent** (nutqiy niyatni amalga oshirish);
- + **madaniyatlararo komponent** (madaniy kontekstni anglash).

Fanlararo aloqadorlik texnologiyasi ushbu komponentlarning barchasini birgalikda rivojlantirish imkonini beradi, chunki talabalar turli fanlarga oid mavzular asosida muloqotga kirishadilar.

Muhokoma va Natijalar

Chet tilida ogʻzaki nutqni rivojlantirishda fanlararo integratsiyaning didaktik imkoniyatlari

Fanlararo integratsiya asosida tashkil etilgan mashgʻulotlar ogʻzaki nutqni rivojlantirishda quyidagi didaktik afzalliklarni taʼminlaydi:

1. **Mazmuniiy boyitish** – til oʻrganish jarayoni real va dolzarb fan mavzulari bilan boyitiladi.
2. **Motivatsiyani oshirish** – talabalar tilni kelajak kasbiy faoliyati bilan bogʻliq holda oʻrganadilar.
3. **Kommunikativ faollik** – muammoli vaziyatlar va fanlararo topshiriqlar orqali faol muloqot yuzaga keladi.
4. **Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish** – tahlil, taqqoslash va baholashga asoslangan nutqiy faoliyat shakllanadi.

Masalan, texnolog yoki iqtisodiyot yoʻnalishidagi talabalarga ingliz tilida biznes vaziyatlarini muhokama qilish, loyiha taqdimotlari oʻtkazish ogʻzaki nutq koʻnikmalarini sezilarli darajada rivojlantiradi.

Fanlararo aloqadorlik texnologiyasining ogʻzaki nutqni rivojlantirishdagi didaktik xususiyatlari (jadval)

Fan mazmuni	Boshqa fanlarga oid bilimlar (menejment,	Nutqning mazmuniiy
-------------	--	--------------------

	iqtisodiyot va b.)	boyishini ta'minlaydi
<i>Fanlararo integratsiya</i>	Til va fan mazmunining uyg'unligi	Kontekstual muloqotni rivojlantiradi
<i>Kommunikativ metodlar</i>	Munozara, bahs, rol o'yinlari	Erkin va tabiiy gapirishni shakllantiradi
<i>Kognitiv jarayonlar</i>	Tahlil, taqqoslash, xulosa chiqarish	Tanqidiy fikrlash asosida nutq rivoji
<i>Madaniy komponent</i>	Madaniyatlararo kontekst	Pragmatik va sotsiolingvistik moslik

Ushbu jadval fanlararo aloqadorlik texnologiyasining og'zaki nutq ko'nikmalarini rivojlantirishdagi asosiy didaktik afzalliklarini tizimli ravishda aks ettiradi.

Fanlararo aloqadorlik texnologiyasini qo'llashning amaliy mexanizmlari

Chet tilida og'zaki nutqni rivojlantirishda fanlararo aloqadorlik texnologiyasini samarali qo'llash uchun quyidagi metodik mexanizmlar muhim ahamiyatga ega:

- integrativ dars rejalari ishlab chiqish;
- fanlarga oid autentik materiallardan foydalanish;
- muammoli savollar va vaziyatli topshiriqlar yaratish;
- jamoaviy va juftlikda ishlashga asoslangan nutqiy faoliyat;
- formatif va summativ baholashning kompetensiyaviy mezonlarini qo'llash.

Ushbu mexanizmlar talabalarning og'zaki nutqini tizimli va bosqichma-bosqich rivojlantirish imkonini beradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, chet tilida og'zaki nutq ko'nikmalarini rivojlantirishda fanlararo aloqadorlik texnologiyasi yuqori pedagogik samaradorlikka ega bo'lgan zamonaviy yondashuv hisoblanadi. Ushbu texnologiya tilni real mazmun va kasbiy kontekst bilan uyg'unlashtirgan holda o'qitish imkonini beradi. Natijada,

talabalarning kommunikativ kompetensiyasi, tanqidiy fikrlashi va chet tilda erkin muloqot qilishda ko'nikmalari kompleks tarzda rivojlanadi.

Tadqiqot natijalari chet tillarini o'qitish amaliyotida, xususan, texnik va kasbiy yo'nalishdagi oliy ta'lim muassasalarida og'zaki nutq ko'nikmalarini rivojlantirish jarayonida samarali qo'llanishi mumkin. Ishlab chiqilgan fanlararo aloqadorlikka asoslangan metodik model chet tili mashg'ulotlarida CLIL va ESP elementlarini joriy etish, o'quv materiallarini kasbiy fanlar bilan integratsiyalash hamda talabalarning kommunikativ faolligini oshirishda amaliy ahamiyatga ega.

Mazkur tadqiqot xulosalari chet tili o'qituvchilari uchun metodik tavsiyalar ishlab chiqishda, o'quv qo'llanmalar va darsliklar mazmunini boyitishda, shuningdek, bo'lajak mutaxassislarning kasbiy yo'naltirilgan og'zaki nutq kompetensiyasini shakllantirishga qaratilgan ta'lim dasturlarini takomillashtirishda foydalanilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1.O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim standartlari. Toshkent, 2022.
- 2.Krashen, S. D. (1985). *The Input Hypothesis: Issues and Implications*. Longman.
- 3.Lewis, M. (1993). *The Lexical Approach: The State of ELT and a Way Forward*. Language Teaching Publications.
- 4.Komilova, G.U. ,Murtazaeva A.B. (2024). *The development of students' oral speech using problem-based learning skills*. ResearchGate.
<https://www.researchgate.net/publication/387935845> The development of students oral speech using problem-based learning skills
- 5.Komilova, G.U.(2024). *Innovative applications of technology in interdisciplinary English language teaching*. Zenodo <https://zenodo.org/records/15277354>
- 6.Komilova, G. (2023). *English for Chemist-Engineers: English for Specific Purposes*. ResearchGate.
<https://www.researchgate.net/publication/394432847> English for Chemist-Engineers English for Specific Purposes
- 7.Richards J.C., Rodgers T.S. *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
8. Brown H.D. *Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy*. New York: Pearson Education, 2015.

- 9.Vygotsky L.S. *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge: Harvard University Press, 1978.
- 10.Karimova D. *Chet tillarni o'qitishda integrativ yondashuv*. Toshkent: Fan, 2019.
- 11.Suyunova M. *Kommunikativ kompetensiyani shakllantirish metodikasi*. Samarqand: SamDU nashriyoti, 2021.

